

דף סח.

עין משפט א.

יו"ד סימן רמז סעיף א

א. מצות עשה^ב ליתן צדקה כפי השגת ידו. וכמה פעמים צייתה בה התורה במצות עשה.

ב. המעלים עיניו ממנה עובר בלא תעשה "דלא תאמץ את לבבך" "ולא תקפוץ את ידך". וכל המעלים עיניו ממנה נקרא בליעל^ל וכאלו עובר ע"ז, ומאד יש לזהר בה כי אפשר שיבא לידי שפיכות דמים

כ. "נתן נתן לו", "פתוח תפתח" וכיוצא בזה. ויש להזהר לקיים מצוה זו בכל יום כפי השגת ידו שהוא מייחד השם הנכבד ורבינו האר"י היה נותן צדקה בשחרית ובמנחה אך לא בתפילת ערבית. ברכי יוסף.
ובספר ראשון לציון של מוהר"ר רבינו חיים בן עטר זצ"ל כתב דבמצוה זו יש בה כמה פרטים.

א. אפי' מבלי שתובעים אותו מצוה על האדם להפריש ממונו לצדקה ולחפש על העני לתת אותה לו והפרשה זו היא אחד מעשרה ולא רק בתבואה אלא כל ריוח מסחורה ושאר רווחים כולל מריבית בדרך היתר, וזה נלמד "מאת" כל תבואת זרעין" לרבות כל הרווחים, ובזה גם אם אין לו תובעים חייב להפריש ולחפש העני, ובזה אין לאו רק אם בא העני וביקש לקבל ומנע עצמו. ואם יודע שיש עני נצרך ומעלים עינו ממנו עובר בלאו.

ב. אחר שעושה ונתן המעשה אם יש עניים דחוקים ביותר צייתה התורה "פתח תפתח" "ונתן נתן" אפי' מאה פעמים וזה שיעור ממידת רחמים שצריך שתהיה באדם שנאמר "ונתן לך רחמים" שירחם על העני מממונו הגם שכבר הפריש מעשרו וזהו מה שפסק מר"ן בסעיף ג' כל המרחם על העניים הקב"ה מרחם עליו, ויש בזה ודאי מצות עשה ונראה שעובר גם על לאו הגם שכבר נתן מעשר מהכתוב "דלא ירע לבבך" הכתובה אחר "נתן נתן לו" דמשמע יותר מהשיעור אפי' ק' פעמים.

ג. אפי' עני המתפרנס מן הצדקה צריך לדחוק עצמו לטרוח ולקיים המצוה וכדומה לו פסק מר"ן בסי' רמ"ט סעיף ב'. ושם מיירי בעני שאין לו מה שיעשה דאם יש לו כבר פסק שיתן מעשר.

ויש עוד גדר אחר שצייתה עליו התורה שאם יש עני הולך למות אפי' אין לאדם אלא שיעור פרנסת שנים יחצה עם העני חציו לעני כדי להחיותו שלא ימות וחציו לעצמו וזהו שכתוב "וחי אחיך עמך" ובזה אין חיוב לאו רק מצות עשה. ויש עוד מדה אחרת ביש לו רק לאחד שנחלקו בה בן פטור ור"ע בת"כ בפ' בהר והלכה דחייך קודמין, ע"ש עוד מה שהאריך בזה.

ל. מברייטא ב"ב דף י' ע"א ובכתובות ס"ח ע"א, וגם כאילו שופך דמים ומגלה עריות. ברכי יוסף. ונראה לומר שזה כעובד ע"ז מכיון שסומך ומחשיב כספו ולא סומך על הקב"ה שהוא יתן לו די מחסורו ע"כ הוי כעובד ע"ז.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחדר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477 email: minchat.aaa@gmail.com

שימות העני המבקש, אם לא יתן לו מיד, וכמו המעשה דנחום מ איש גם זו.

עין משפט ב. יו"ד סימן רנה סעיף ב

ב. כל מי שאינו צריך ליטול מהצדקה ומרמה ונוטל אינו מת עד שיצטרך לבריות.³

וכל מי שצריך ליטול ואינו יכול לחיות אלא א"כ יטול, כגון זקן⁴ או חולה או בעל יסורין, ומגיס דעתו ואינו נוטל הרי זה שופך דמים ומתחייב בנפשו, ואין לו בצערו שמונע ממנו צדקה אלא עוונות וחטאים.

כל מי שצריך ליטול ומצער עצמו ודוחק את השעה וחי חיי צער כדי שלא יטריח על הצבור, אינו מת עד שיפרנס אחרים⁵ ועליו הכתוב אומר "ברוך הגבר אשר יבטח בה".

עין משפט ג.ד.ה.ו. יו"ד סימן רנג סעיף א

א. מי שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מהתמחוי.⁶

מי שיש לו מזון לי"ד סעודות לא יטול מהקופה. ואם יש לו מאתיים זוז⁷ ואינו נושא ונותן בהם, או שיש לו נ' זוז ונושא ונותן בהם לא

מ. בתענית דף כ"א ע"א ובירושלמי פ' אלמנה ניזונית איתא שרבי יוסי נתן צדקה ופרנסה לגרושתו לקיים ומבשרך לא תתעלם. ש"ך ס"ק א'.

נ. ממשנה סוף פאה.

ס. או שיש לו בנות רבות ואינו יכול להשיאן ולפרנסן אלא אם יטול. ש"ך ס"ק א' מהסמ"ג.

ע. ממשנה שם.

פ. ממשנה סוף פאה. ותמחוי היא קערה גדולה וגובין בה הגבאים מאכל מבעלי בתים ומחלקים אותו לעניים ב' סעודות כל יום ויום, וקופה מתחלקת מע"ש לע"ש.

ו. כתב הסמ"ק דיני קופה ותמחוי אינו נוהג בימינו, וכתב הש"ך היינו כל דיני קופה בסי' רנ"ו אבל ודאי כל קהל מישאל יש לו קופה של צדקה.

ז. דורשי רשומות אמרו כי צדקה בגמטריא מאתים חסר אחד, כי עד שיעור זה יכול ליטול, אבל יש לו מאתים לא יטול מצדקה. ברכי יוסף.

ואף שבמשנה לא אמרו אלא שלא יטול לקט שכחה ופאה, משמע דכל שאינו נוטל אותם

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלאהרן שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477 email: minchat.aaa@gmail.com

יטול צדקה.

א. ב. אם יש לו מאתיים זוז חסר דינר ואינו נושא ונותן בהם, אפי' נותנים לו אלף זוז בפעם אחת הרי זה יטול ק.

הגה: ההולך מעיר לעיר לקבץ אם נתנו לו ר' זוז בעיר אחת יכול לקבל ומכאן ואילך אסור.

א. ג. מי שיש לו יותר ממאתיים זוז אבל מוטל עליו חובות או שממשכן לכתובת אשתו הרי זה יטול ר.

א. ד. אדם שיש לו בית וכלי בית הרבה ואין לו ר' זוז הרי זה יטול דאין צריך למכור כלי ביתו אפי' של כסף וזהב. במה דברים אמורים בכלי אכילה ושתייה ומלבוש ומצעים וכיוצא בזה, אבל יש לו כלי שכותשין בו חיטים מזהב ש מוכרו ולא יטול מהצדקה.

א. ה. כל מה שלא מחייבין אותו למכור כלי ביתו של אכילה ושתייה מכסף וזהב דוקא בנוטל בסתר ת מיחידים, אבל אם בא ליטול מהקופה של צדקה לא יתנו לו עד שימכור כליו.

הגה: ה"ה במקום שיש תקנה שלא לתת צדקה למי שיש לו דבר קצוב אין מחשבין לו הדירה וכלי תשמישו.

אינו נוטל שום צדקה, כ"כ המרדכי בפ"ק דב"ב, מירושלמי.
ק. שם במשנה.

עני שציוו שני אנשים לתת לו מאתיים דינרים מכל אחד, יתנו לו שניהם בפעם אחת, שירי ברכה.

ר. והיינו שחייב לאחרים ופי' לכתובת אשה היינו שעשה זה אפותיקי לכתובתה. ש"ך ס"ק ג'.

ש. בטור כתב דה"ה מנורה ושלחן של כסף צריך למכור וכתב הב"ח שכן עיקר. ש"ך ס"ק ד'.

ואם לאחר שנטל נפלו לו כלים אלו בירושה או במציאה אין מחייבין אותו למכור אותם. ש"ך ס"ק ד'. אבל אם נטל ברמאות חוזרים וגובין ממנו משום קנס אף דזה ממון שאין לו תובעין שם בש"ך.

ת. כאוקימתא דרב פפא בכתובות ס"ח ע"א, וכפי' הרי"ף והרמב"ם בפ"ט ממתנות עניים. וכתב בספר ראשון לציון בסי' רנ"ו סעיף ג' שגם מה שאמרו שאין מוכר ביתו וכלי תשמישו דוקא בימיהם, אבל בימינו מקדימים העניים שאין להם בית וכלי תשמיש מכסף וזהב ע"ש.

הגה: כל מי שהוא עשיר אסור ליתן לבניו אפי' שהם גדולים * אם הם סמוכים על שולחן אביהם, וכל זה בדרך צדקה אבל דרך מתנה וכבוד יכול לקבלם ב כל אדם.

עין משפט ז.ז. אה"ע סימן קיג סעיף ז

ז. יא. קטנה שהשיאתה אמה או אחיה, משתגדיל יכולה לתבוע פרנסה הראויה לה אפי' שתקה זמן רב אחרי שהגדילה, ואפי' שלא היו האחין זנין אותה^ג, וגם לא מחתה בשעת הנישואין, דאינה בת מחאה. ואם נישאת משגדלה נערה או בוגרת איבדה פרנסתה אם לא מחתה בשעת הנישואין, אם לא שהאחין היו זנים אותה דלא איבדה גם בלא מחאה, כי ידעה שימשיכו לזונה אחרי נישואיה.

ז. יב. בגרה בבית אביה^ד בין בחייו בין לאחר מותו, אם פסקו האחין מלזונה כפי הדין, ולא תבעה פרנסתה איבדה אותה, אבל אם לא פסקו מלזונה, אפי' שלא ע"פ דין^ה לא איבדה פרנסתה.

עין משפט ט. אה"ע סימן קיג סעיף א

א. א. מת והניח בת אומדין דעתו כמה היה בלבו ליתן לה לפרנסת דונוייתה^ו ונותנים לה, ואומדין מרעיו וקניניו, או אם כבר השיא בת

א. דקימ"ל כר"י בב"מ י"ב ע"ב דבכה"ג מציאתו לאביו והוי כנותן לאביו. הגאון אות ד'.
 ב. ובסי' רמ"ו סעיף כ"א כתב דוקא בדבר מועט.
 ג. והיינו בשתקה, אבל מחלה בפירוש משהגיעה לעונת הפעוטות הוי מחילה, במטלטלין כ"כ המרדכי והביאו הח"מ.
 ד. וי"ח וסוברים דאם הניחה בוגרת אין לה פרנסה כלל. רא"ש כלל ס"ט.
 ה. וכתב הח"מ דבבוגרת בעינן מחתה ג"כ, ולא מספיק מה שלא פסקו מלזונה, ובנערה מספיק דבר אחד, והוא מהר"מ והאר"י הח"מ. ומי שצויה לתת לבתו שלישי מנכסיו, והאחים חיתנו אותה ולא נתנו חייבים לתת אח"כ פרנסתה, והוא משו"ת הרשב"א ודוקא פרנסה משנישאת כשהגדילה ולא מחתה שאני אומר ויתרה, אבל כשצויה אביה לתת לה הרי זה נכסים שלה ולא ויתרה בשתיקה, ובגוף התשובה ברשב"א המעיין יראה דדוקא יותר משליש אבל פחות משליש אני אומר ויתרה בשתיקה, אף דיש לחלק כנ"ל ועיין בח"מ.

ו. רמב"ם פ' כ' וגמ' כתובות ס"ה ע"א, ואין הפי' שנוטלת מיד אלא משתעבד לה משעת מיתה לשעת נישואין, ויכולה אח"כ לטרוף ממי שקנה לאחר מיתה כ"כ הח"מ.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחדר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477 email: minchat.aaa@gmail.com

ואפי' הן עשר ואח"כ חוזרות ומחלקות כל העישורים שלקחו בשווה. ואומדין בנכסים שהיו בשעת המיתה, אף שהבת אינה גובה בפועל אלא בעת הנישואין.

דף סח :

עין משפט א. אה"ע סימן קיג פעיף ד עיין בסעיף הקודם

עין משפט ב. אה"ע סימן קיב פעיף א

א. מתנאי מ כתובה שהבנות ניזונות אחר מות אביהן עד שיתארסו או עד שיתבגרו, ואפי' לא נכתב בכתובה, או לא נכתבה כתובה כלל במקום שאין כותבין. ואפי' מחלה אמם הכתובה בפירוש יש לבנות מזונות, וה"ה אם אמם נתגרשה חייב במזונות הבנות.

עין משפט ג.ד.ה.ו. אה"ע סימן קיג פעיף ז עיין לעיל דף סח. עין משפט ז.ח.

עין משפט ז. אה"ע סימן קיב פעיף י

יא. ציוה בשעת מיתתו ואמר: אל יזונו בנותי מנכסי אין שומעין לו, ואם התנה בשעת הנישואין הוי תנאי שבממון וקיים.

- מ. כתובות נ"ב ע"ב וכת"ק בברייתא.
- נ. אפי' כתב כל שאר התנאים, אבל "ובנן נוקבין" לא כתב, אמרינן טעות סופר אם לא שכתב בפירוש שלא יזונו. ח"מ.
- ס. זו דעת הטור והראב"ד, אבל לדעת הרמב"ם במקום שכותבין ואין לה כתובה בידה אמרינן דמחלה ואין לה גם תנאי כתובה כ"כ הב"ש.
- ע. לא נתבאר בראב"ד בפ' י"ט מאישות שהוא בעל דין זה, מה הדין אם מחלה אמם בפירוש במזונות הבנות, כך העיר הח"מ.
- פ. דלא אמרינן שהפסידו הבנות וניזונות מבני חורין כ"כ הח"מ, ואפי' ילדה אחרי שנתגרשה כ"כ הב"ש.
- צ. ברייתא ס"ח ע"ב, ואין שומעין לו מכיון שכבר זכו בכך.

עין משפט זז.

אה"ע סימן קיג סעיף י

טו. מי שציוה בשעת מיתתו לא לתת פרנסה לבנותיו שומעין לו, אבל אם התנה בשעת נישואין שלא יתפרנסו בנותיו, אין שומעין לו ק.

ק. רא"ש מירושלמי, משום שאני אומר אם היה רואה בנותיו שהגיעו לפרקן היה מרחם עליהן ומשיאן, כ"כ הב"ש והט"ז.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלאהרן שליט"א אב"ד בירושלים מעוררים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 05841504777 email: minchat.aaa@gmail.com